

Мова і культура: Науковий журнал. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. – Вип. 22. – Т. VI (201). – С. 84-89.

УДК 821.111'06.09-9

Мельник Тетяна Миколаївна, канд. філол. наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

АНГЛІЙСЬКА ПІДЛІТКОВА ЛІТЕРАТУРА ХХ-ХХІ СТ.: ГЕНЕЗА, ТЕМАТИКА Й ПРОБЛЕМАТИКА

В статті розглядається найбільш складний вид дитячої літератури – підліткова література. Оскільки аналізуються художні твори сучасного періоду, автор статті вказує на те, що не так давно стало можливим говорити про досягнення в підлітковій літературі, тому що в ній не було великої кількості книг. Приділяється також увага особливостям жанрового складу сучасної підліткової літератури, її провідним темам і проблемам, дається уявлення про основні види конфліктів, типи героїв, а також про деякі прийоми побудови сюжету. Особливе місце у підлітковій літературі надається новому типу підлітка, і вважається, що присутність цього типу підлітка змінює спосіб оповіді, увагу автора і сприйняття персонажа читачем. Переваги сучасної літератури для підлітків, на який вказує аналітичний огляд статті, дає можливість прогнозувати її успішну динаміку.

Ключові слова: *сфера конфлікту, проблема дорослішання, типи конфліктів, підліткова проза, новий тип підлітка, нова література, підліткова література.*

Інтерес літературознавців до «підліткової» теми зумовлений, перш за все, можливістю дослідити початковий, складний і драматичний процес формування людини, її світогляду, етичних основ, можливостей впливу на її

благополучне становлення. Література, яка зображала підлітка, з'явилася задовго до виокремлення підліткової літератури як окремого різновиду. Цілий ряд письменників вводили у свої твори героїв-підлітків. Наприклад, такі твори, як «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра, «Олівер Твіст» Ч. Діккенса, «Маленькі жінки» Л. Олкотт, «Острів скарбів» Р. Стівенсона, «Над прірвою в житті» Дж. Д. Селінджера, «Володар мух» В. Голдінга тощо. Проте, дані твори не виділялися в окрему групу «підліткових», хоча вони й відображали побут підлітків чи події з їхнього життя.

Майкл Карт у своїй праці «Young Adult Literature: From Romance to Realism» вивчає історію та сучасний етап літератури, головним героєм якої є підліток. Дослідник окреслює час рамки відокремлення підліткової літератури в окремий жанр та стверджує, що підліткова література отримала незалежність та остаточно відокремилася від дорослої чи дитячої літератури в середині 90-х років ХХ століття [2, с.32].

1956 року Американська асоціація бібліотек ввела до широкого вжитку термін «young adult», виділивши підлітків у окрему категорію відвідувачів бібліотек. Поступово в літературі формується потреба текстів, орієнтованих саме на підліткову аудиторію, які б відображали інтереси, досвід та реалії цієї вікової групи.

В 1951 році Д. Л. Бартон опублікував есе під назвою «The Novel for the Adolescence» в «The English Journal». Дана публікація вважається першою критичною статтею, яка закликала до того, що література для підлітків має відображати близький для них досвід, а також відповідати їхнім інтересам та захопленням.

За визначенням Джона Х. Бушмана, автора праці «Young Adult Literature in the Classroom – Or Is It?», підліткова література – це література, яка дає відповіді на запитання, що ставляться в юному віці та зосереджується на проблемі пошуку власного «я», тобто веде до самоідентифікації [1, с.41].

Американська асоціація бібліотек називає підліткову літературу як прозу, яку читають читачі віком з 12 до 19 років. Дана література зазвичай

поділяється на три основні групи: рання (11-14 років), середня (14-18 років) та пізня (18+).

У своїй публікації, присвяченій підлітковій літературі, А. Карре відзначає, що жанр літератури для тінейджерів – це жанр, який відтворює весь соціум з юнацької точки зору [3, с.40]. У книгах для цієї групи читачів, за його словами, не повинно бути дорослої ностальгії за цим віком. Усе має бути зображено так, ніби будь-яка ситуація – це межовий момент. У підлітковій літературі автор не повинен моралізувати, він має змальовувати те, що хвилює особу тепер. «Урок» читач винесе сам, а також «викристалізує» сенс прочитаного.

Донна Нідей, викладач з Айовського державного університету, у навчальному курсі «Підліткова література» виокремлює десять основних положень, які характеризують підліткову літературу: протагоністом є підліток чи юнак; специфічна мова автора (здебільшого це виклад від першої особи, хоча трапляється виклад і від третьої особи); зображення дорослих персонажів з точки зору підлітків; дія відбувається впродовж незначного періоду часу; детальні описи зовнішності чи одягу; позитивна розв'язка; обсяг твору від 125 до 250 сторінок [6].

Для Д. Нідей значущість підліткового роману полягає саме у зображенні емоцій. Майкл Карт теж проголошує одну з ключових функцій підліткової чи юнацької літератури. Він вважає, що цей жанр надає можливість збагнути життя інших, побачити світ їхніми очима.

За словами сучасного британського письменника Д. Мітчелла, для підліткового роману «важливо крокувати світом з розплющеними очима» [5]. Зображення правди – це зображення усіх «болючих» проблем суспільства, а також розуміння того, що дуже багато не залежить від індивіда. Відверте змалювання всіх побачених проблем – це подолання тих бар'єрів, які можуть стати визначальними в написанні творів для підлітків.

Проблематика підліткових романів в основному полягає в зображенні конфліктів між однолітками та батьками, рідше зустрічаються романи

політичної проблематики. Сімейні стосунки – це незмінна частина підліткового роману.

Іншою не менш важливою темою підліткової літератури є тема школи. Відмінності в класовому статусі, расизм, вживання наркотиків, гендерні стереотипи, вагітність та аборти – це найбільш поширені теми, які стосуються шкільного життя в романах про підлітків. Протягом десятиліть школа займає в підлітковій літературі почесне місце, де герої навчаються відповідати за свої вчинки, дотримуватись правил та готуватися до здобуття майбутньої професії, місце, де вони можуть ототожнюватися з однолітками, і місце, яке також надає їм багато можливостей для розвитку їхніх навичок і здібностей.

Тим не менш, в сучасній підлітковій літературі існують і негативні впливи шкільного життя та спілкування з однолітками. Для головних героїв школа часто стає місцем боротьби за виживання. Прикладом може слугувати роман Н. Хорнбі «About the Boy» («Лужок чорного лебедя»), де головний герой ненавидить школу через постійні знущання однолітків та насмішки вчителів.

Першими книжками, написаними спеціально для підлітків, вважаються «The Contender» Р. Ліпсайта та «The Outsiders» С. Е. Хінтона. В даних творах розповідається про соціальну нерівність та страждання молодого людини. Ці романи були опубліковані в 1967 році. Їх автори не зверталися до всіх проблем тінейджерів, а зображували світ молодого особистості із соціального погляду, а також озвучували певні точки зору на суспільні норми.

1970-1980 роки можна назвати «золотим віком» підліткової літератури в англійських країнах. Увагу авторів реалістичної підліткової прози починають привертати такі складні теми, як смерть батьків, убивство, гвалтування, самогубство тощо. Дослідники починають говорити про «гіперреалізм» як про один із напрямів реалістичної прози для підлітків. Автори гіперреалістичних творів, як і усі реалісти, намагаються критикувати дійсність з позиції вищого ідеалу. Історія героя-підлітка, зображуваного в

творах даного типу, є знайомою для більшості тінейджерів і сприймається як близька і зрозуміла. Це передовсім, сварки з батьками, залежність від наркотиків, особисті переживання. Прикладами гіперреалістичних творів можуть слугувати «Go Ask Alice» Беатріс Спаркс та «The Fault in Our Stars» Джона Гріна.

З кінця 1960-х і до початку 2000-х досить активно вживається термін «проблемна проза» та «проблемний роман» для позначення соціально- чи психологічногострої підліткової прози. Крім того, досить активно публікуються історії про щоденне життя та любовні романи для підлітків.

У 1990-2000-х роках діапазон складних тем у підлітковій прозі стає більш різноманітним: піднімаються питання алкоголю, статевого життя, вживання наркотиків, ранньої вагітності, ідентичності особистості. Відтак, велику популярність здобувають книги «Голодні ігри» С. Коллінз та «Сутінки» С. Маєр.

Сучасна література про підлітків є досить суперечливою, її двосвіття (світ дорослий, світ підлітка) найчастіше є дуже конфліктним. Вирішення конфліктів залежить від багатьох факторів. Не залишається сумніву, що відповіді на «вікові питання» будуть не такими, як в попередні періоди. Сучасні відповіді не будуть авторитарними, а прогнози носитимуть оптимістичний характер.

В сучасній літературі з'явилося коло письменників, які досліджують новий тип підлітка, заглиблюючись у його внутрішній світ. Зміна типу підлітка формується, як правило, в контексті ідеології, а значить, у контексті епохи [4, с.127]. Негероїчна епоха, безрадїсна повсякденність і відступаюча традиція, тобто зміна цінностей, стали передумовою появи типу «слабака» («Щоденник слабака» Джефф Кінні). У збереженій тенденції зображення особистісного зростання посилюється мотив внутрішнього протиріччя: «слабак» здатний на вчинки. Символічним є те, що зникає визначення «важкий» стосовно підлітка. Акцент важкості переноситься з героя на обставини, які має подолати юна особистість. Зрозуміло, що епітет «важкий»

передбачає не тільки негативність поведінки, але й силу характеру. Такі метаморфози спричинили й інші новації: на периферію проблемного поля висуваються епістолярні форми (листи, щоденники, записки), змінюється й сам тон оповіді.

В даний час література про підлітків переживає бум щоденникових творів. Однак, якщо в минулі часи це пояснювалося втечею від самотності, то в період межі ХХ-ХХІ століть жанр щоденника стає більш демократичним, менш пафосним і менш патетичним. Щоденник підлітка послаблює свою психологічну функцію на користь соціалізації. Сьогодні таємниця щоденника втрачає колишню силу тяжіння і висоту опису. Головне в ньому – переосмислення, якому піддає себе автор щоденника. Щоденникову форму мають твори британських письменників Джеффри Кінні «Diary of a Wimpy Kid», Сью Таусенд «The Secret Diary of Adrian Mole» та Девіда Мітчелла «Black Swan Green».

Огляд сучасної підліткової літератури дозволяє виділити в ній новий соціально-критичний напрям, а також зміну її героя, підлітка нового типу. Сучасна підліткова література, виступаючи в ролі посередника, ставить собі завдання допомогти підлітками зрозуміти світ дорослих, а дорослим віднайти розуміння з підлітками. В підлітковій літературі намітилася тенденція до оновлення підліткової прози, склалося коло письменників, які досліджують новий тип підлітка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bushman J. Young Adult Literature in the Classroom- Or Is It? / John Bushman. – English Journal: The Choices We Offer: Canon Formation; March, 1997. – P. 40-45.
2. Cart M. Young Adult Literature: From Romance to Realism / M. Cart. – Chicago: American Library Association, 2010. – 242 p.
3. Karre A. The YA Perspective. Spec. issue of Writers Digest / A. Karre. – N. Y.: Writers Digest, 2011. – P. 38-41.

4. Melnik T. Society transformation reflected in Russian school`s prose of the XX century // Transformations in Contemporary Society Humanitarian Aspects. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. – P. 125 – 130.

5. Mitchell D. Lost for words [Электронный ресурс] / An Essay by David Mitchell // Prospect – Режим доступа: <https://reasonablymoderate.wordpress.com/2014/06/20/everything-you-could-possibly-want-to-know-about-david-mitchell>

6. Niday D. English 394: Young Adult Literature [Электронный ресурс] / D. Niday. – Ames: Iowa State University, 2011. – Режим доступа: <http://www.public.iastate.edu/~dniday/394syllabuss99.html>

Мельник Татьяна Николаевна, канд. филол. наук, доцент

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница

АНГЛИЙСКАЯ ПОДРОСТКОВАЯ ЛИТЕРАТУРА XX –XXI СТ.: ГЕНЕЗИС, ТЕМАТИКА И ПРОБЛЕМАТИКА

В статье рассматривается наиболее сложный вид детской литературы - подростковая литература. Поскольку анализируются художественные произведения современного периода, автор статьи указывает на то, что не так давно стало возможным говорить о достижениях в подростковой литературе, потому что в ней не было большого количества книг. Уделяется также внимание особенностям жанрового состава современной подростковой литературы, ее ведущим темам и проблемам, дается представление об основных видах конфликтов, типах героев, а также о некоторых приемах построения сюжета. Особое место в подростковой литературе выделяется новому типу подростка, и считается, что присутствие этого типа подростка меняет способ повествования, внимание автора и восприятие персонажа читателем. Преимущества современной литературы для подростков, на которые

указывает аналитический обзор статьи, позволяют прогнозировать ее успешную динамику.

***Ключевые слова:** сфера конфликта, проблема взросления, типы конфликтов, подростковая проза, новый тип подростков, новая литература, подростковая литература.*

Tatiana Nikolayevna, PhD, docent

Vinnitsia State Mykhailo Kotsyubynskyi Pedagogical University, Vinnitsia.

ENGLISH ADOLESCENT LITERATURE OF THE 20TH – 21ST CENTURIES: GENESIS, SUBJECT MATTER AND ISSUES

In the article the most complex type of children's literature – youth literature – is discussed. Since it refers to the contemporary period, the author briefly reminds the reader that not so long ago it became possible to talk about achievements in teen literature, because there was not so many books in this genre. The article discusses the features of genre composition of the modern teen literature, its major themes and issues, provides the idea of the main types of conflicts, types of characters, as well as some methods of the development of the action. A great deal of attention is given to a new type of a teenager and it is considered that the presence of this type of a teenager changes the way of narration, the attention of an author and the reader's perception of the character. The advantages of the contemporary literature for teenagers, which are pointed out in the analytical review of the article, provide an opportunity to predict its successful dynamics.

***Key words:** area of conflict, problem of growing up, types of conflicts, teen prose, new type of a teenager, new literature, adolescent literature.*